Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi • Haziran 2026, 64: 21-35 • ISSN: 2147-5202
DOI: 10.15285/maruaebd.1787374

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Adaptation of Child and Adolescent Behavior Assessment Scale into Turkish: Validity and Reliability Study

Neslihan AYDIN[*]
Halil EKŞİ[**]

Öz

Çocuk ve ergenlerde ruh sağlığını değerlendirme ve önlem alma amacıyla okul psikolojik danışmanlarının kullanabileceği pratik, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına gereksinim vardır. Bu araştırmanın amacı, Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye uyarlamasını yaparak geçerlik ve güvenirlik analizini gerçekleştirmektir. Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇEDDÖ), dörtlü Likert tipi bir ölçek olup 32 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Yapılan çalışmada veri toplama araçları demografik ölçümler ve ÇEDDÖ'dür. Araştırmanın örneklemini 10-17 yaş aralığında 132 kız, 148 erkek, toplam 280 öğrenciyi değerlendiren 45 okul psikolojik danışmanı oluşturmuştur. Veriler, psikolojik danışmanların ÇEDDÖ'yü doldurulması ile elde edilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini sınamak için kapsam geçerliği, madde analizi/madde toplam korelasyonlarının sağlanması, açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Analizler sonucunda ortak varyans yükü 0.30'un altında olan maddeler çıkarılmıştır. Bir maddenin birden çok alt faktöre yüklediği faktör yükleri arasındaki fark 0.1 altında olan maddeler ise analiz dışı bırakılmıştır. Geriye kalan 25 madde, 3 boyut altında toplanarak toplam varyansın %51'ini açıklamıştır. Araştırma sonuçları, ölçeğin Türkçe formunun çocuk ve ergenlerin davranışlarını değerlendirmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu ölçme aracının okul psikolojik danışmanlarının çocuk ve ergenlerdeki davranış sorunlarını erken dönemde fark ederek müdahale edip yönlendirmesinde etkili olacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: çocuk ve ergen, davranış değerlendirme, ölçek uyarlama, okul psikolojik danışmanlığı

* Doktora öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, ydneslihan@gmail.com, ORCID: 0009-0001-6313-4052.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, halileksi@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7520-4559.

Atıf için: Aydın, N., ve Ekşi, H. (2026). Çocuk ve ergen davranış değerlendirme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 64*(64), 21-35. https://doi.org/10.15285/maruaebd.1787374.

Makale Gönderim Tarihi: 19.09.2025 **Yayına Kabul Tarihi:** 04.02.2026

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Abstract

There is a need for practical, valid, and reliable measurement tools that school psychological counsellors can use to assess mental health and take preventive measures in children and adolescents. The aim of this study is to adapt the Child and Adolescent Behaviour Assessment Scale into Turkish and to conduct validity and reliability analyses. The Child and Adolescent Behaviour Assessment Scale (CABA) is a four-point Likert-type scale consisting of 32 items and three subscales. The data collection tools used in the study were demographic measurements and the CABA. The sample of the study consisted of 45 school counsellors who assessed a total of 280 students, including 132 girls and 148 boys aged between 10 and 17. The data were obtained by having the counsellors complete the CABA. To test the validity and reliability of the scale, content validity, item analysis/item-total correlations, exploratory factor analysis, and confirmatory factor analysis were used. As a result of the analyses, items with a common variance load below 0.30 were excluded. Items with factor loadings below 0.1 on more than one sub-factor were also excluded from the analysis. The remaining 25 items were grouped under three dimensions, explaining 51% of the total variance. The results of the study show that the Turkish form of the scale is a valid and reliable measurement tool that can be used to assess the behaviors of children and adolescents. It is hoped that this measurement tool will be effective for school counselors to recognize behavioral problems in children and adolescents at an early stage and to intervene and guide them.

Keywords: child and adolescent, behavior assessment, scale adaptation, school counseling

GİRİŞ

Problem davranışlar, bireyin hem kendisine hem de çevresine zarar veren eylemler olarak tanımlanmaktadır. Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı, erken yaşta cinsel ilişki, suç davranışları, hırsızlık, kaba konuşma, yalan söyleme, başkasının eşyalarını izinsiz kullanma ve fiziksel agresyon bu tür davranışlara örnek olarak verilmektedir (Danovan ve Jessor, 1985; Jessor ve ark., 1991; Sadık, 2000; Siyez ve Aysan, 2007). Ayrıca depresyon, anksiyete, içe çekilme ve saldırganlık gibi durumlar da problem davranış kapsamında ele alınmaktadır (Achenbach, 1991). Bu davranışlar genel olarak dışsallaştırma ve içselleştirme olmak üzere iki kategoride incelenmektedir.

Dışsallaştırma davranışları (externalizing behaviors) bireyin dış dünyaya yönelik eylemlerini ifade eder (APA, 2022). Agresyon, yıkıcı davranışlar, sık alkol kullanımı, suç işleme, hiperaktivite, hırsızlık, yalan söyleme, antisosyal davranış, düşmanlık ve şiddet bu gruba dahildir (Achenbach ve ark., 1987; Nelson ve ark., 2008; Liu ve ark., 2011; APA, 2022). Bu davranışlar yalnızca çevreyi değil bireyin iç dünyasını da olumsuz etkileyebilir (Liu, 2004). İçselleştirme davranışları (internalizing behaviors) ise bireyin içsel süreçleriyle ilgilidir (APA, 2022). Korku, kaygı, üzgün ruh hali, sosyal geri çekilme, düşük öz saygı, somatik şikayetler, depresyon ve intihar eğilimleri bu grupta değerlendirilmektedir (Achenbach ve ark., 1987; Liu, 2004; Liu ve ark., 2011; Nelson ve ark., 2008). Bu davranışlar dış dünyadan çok bireyin iç dünyasını etkiler ve genellikle fark edilmeleri zordur (Campbell, 1995). İçselleştirme davranışlarında kişi problemleri kendisine yöneltir; bu durum bireyin psikolojik ve duygusal durumunu yansıtır. Bununla birlikte, tıpkı dışsallaştırma davranışları gibi, çevresindekiler üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilir (Liu ve ark., 2011).

Çocukluk ve ergenlik döneminde gözlenen problem davranışların yetişkinlikte de devam ettiği ve bireyin akademik, sosyal ve duygusal işlevselliğini olumsuz etkilediği çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Hofstra ve ark., 2002; Jessor, 1987; McGue ve Iacono, 2005; Wilson, 2021). Bu nedenle problem davranışların erken dönemde fark edilmesi ve önleyici çalışmaların uygulanması kritik önem taşımaktadır. Erken müdahaleler, ilerleyen yaşlarda yapılacak girişimlere kıyasla hem daha etkili hem de daha düşük maliyetli olmakta; birey, aile ve toplum açısından uzun vadeli yararlar sağlamaktadır (Ary ve ark., 1999; Dursun, 2010; Jessor ve ark., 1995; White & Renk, 2012).

Özellikle okul ortamı, çocuk ve ergenlerin gelişimsel ihtiyaçlarına en doğrudan ulaşılabilen bağlamlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle okul psikolojik danışmanlarının problem davranışların önlenmesi ve müdahalesinde aktif rol üstlenmeleri beklenmektedir (Akgün, 2010; Bryan ve ark., 2012). Bununla birlikte, önleyici çalışmaların etkili olabilmesi, problem davranışların kapsamlı bir değerlendirme süreci ile ele alınmasına bağlıdır. Çok boyutlu risk faktörlerinin dikkate alınmadığı çalışmaların kalıcı ve etkili sonuçlar üretmesi güçtür. Dolayısıyla kapsamlı değerlendirmeler, uygulayıcılara tek yönlü müdahaleler yerine risklerin bütününe duyarlı stratejiler geliştirme konusunda yol göstermektedir (Dunlap ve ark., 2006; Jessor, 1991; Loeber, 1990; Powell ve ark., 2007).

Türkçe literatürde problem davranışların değerlendirilmesine yönelik mevcut ölçme araçlarının belirli yaş grupları ile sınırlı olduğu görülmektedir. Örneğin, Fazlıoğlu ve arkadaşları (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan Okulöncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği, 3–6 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarını ölçmektedir. Benzer şekilde, Kanlıkılıçer (2005) tarafından uyarlanan Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, yine 3–6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını belirlemeye yöneliktir. Daha ileri yaş gruplarına yönelik olarak, Çelik-Örücü ve arkadaşları (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan Davranış Problemleri Ölçeği ergenlerin problem davranışlarını ölçerken; Gençtanırım-Kuru (2010) tarafından geliştirilen Riskli Davranışlar Ölçeği, ergenlerin riskli davranış örüntülerini belirlemektedir. Ayrıca Kaner ve Çiçekçi (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan Gözden Geçirilmiş Davranış Problemleri Kontrol Listesi toplam 89 maddeden oluşmaktadır.

Mevcut ölçeklerin sınırlı yaş gruplarına odaklandığı ve farklı gelişim dönemlerini kapsayıcı bir yapıya sahip olmadığı söylenebilir. Bu durum, okul psikolojik danışmanlarının hem geniş yaş aralığını kapsayan hem pratik bir ölçme aracına duyduğu ihtiyacı ortaya koymaktadır. Nitekim çocuklar ve ergenler zamanlarının büyük bir bölümünü okul ortamında geçirmekte ve problem davranışlar en yoğun biçimde bu bağlamda gözlenmektedir (Clarizo, 1997). Dolayısıyla, farklı yaş gruplarına ve okul ortamına uygun, güvenilir ve geçerli bir ölçeğin uyarlanması, problem davranışların etkin bir biçimde değerlendirilmesi, erken fark edilmesi ve uygun müdahale planlarının oluşturulabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çocuk ve ergenlerde problem davranışı ölçmek için geliştirilen The Child and Adolescent Behavior Assessment Scale (Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği, ÇEDDÖ) problem davranışı değerlendirmede, tedavi planlamada ve sonuçları ölçmede uygulayıcılara pratik ve uygulanabilir bir araç sağlamaktadır (Morin ve ark., 2017). Mevcut çalışmanın amacı ölçeği Türkçeye

uyarlamak ve psikometrik değerlendirmesini yapmaktır. Böylece Türkiye'de çalışan okul psikolojik danışmanları, çocuk ve ergen problem davranışlarını değerlendirmede geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış, kapsamlı ve pratik bir ölçek kullanabileceklerdir.

YÖNTEM

Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeğinin (ÇEDDÖ) Çeviri Çalışması

ÇEDDÖ'nün Türkçe'ye uyarlamasını yapmak için öncelikle ölçeğin geliştiricileriyle e-posta yoluyla iletişime geçilmiştir. Gerekli izinler alınarak orijinal forma ulaşılmıştır. Dil geçerliliği için psikolojik danışma ve rehberlik alanında en az yüksek lisans düzeyinde eğitimi olan beş uzman tarafından her maddenin Türkçeye çevirileri yapılarak Türkçe form oluşturulmuştur. Sonrasında form, İngilizce dil eğitimi alanında en az yüksek lisans derecesine sahip üç uzman tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Çeviriler arasındaki uyum incelenmiştir. Daha sonra psikolojik danışma ve rehberlik alanında lisansüstü eğitimine devam eden uzmanların yaptığı panel çalışması ile Türkçe form uygulama için hazır hale getirilmiştir. Pilot uygulama için ölçek 10 psikolojik danışmana uygulanmıştır ve maddelerin anlaşılır olup olmadığı hakkında geri bildirim alınmıştır. Geri bildirimler sonucu forma son hali verilmiştir. Form, Google forms yoluyla çevrimiçi hale getirilerek uygulanmıştır.

Katılımcılar

Orijinal makalede belirtildiği üzere ölçek maddeleri temel problematik davranışları saptamaktadır. Bu doğrultuda ölçeğin CABA-Informant versiyonu, davranış problemi gösteren çocuk ve ergenler adına uzmanlar tarafından doldurulmaktadır (Morin ve ark., 2017). Mevcut çalışmada da problemli davranış gösterdiği okul psikolojik danışmanı tarafından gözlemlenen öğrenciler göz önünde bulundurularak doldurulmuştur. Çalışmanın katılımcılarını, 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul'da ilkokul, ortaokul ve liselerde görevli olan, 8-10 yıl arası mesleki deneyime sahip 45 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Psikolojik danışmanlar araştırmanın amacı doğrultusunda bilgilendirilmiştir. Danışmanların okullarındaki öğrenci profilini değerlendirerek yaptıkları gözlem sonucunda aynı çevrimiçi formu doldurmasıyla 10-17 yaş aralığında 132 kız 148 erkek olmak üzere toplam 280 öğrenci adına veri elde edilmiştir. Her bir psikolojik danışman ortalama 4-6 arası öğrenci adına, her öğrenci için bir defa olmak üzere, form doldurmuştur. Psikolojik danışmanlara kartopu örnekleme yoluyla ulaşılmıştır.

Analiz

İlk olarak verilerin normal dağılımı kontrol edilmiştir. Kayıp verilere ve uç değerlere bakılarak veriler incelenmiştir. ÇEDDÖ'nün güvenilirliğinin sınanması amacıyla Cronbach's alpha iç-tutarlılık katsayısı, madde analizi için ise Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Tüm bu işlemler IBM SPSS 26 ve AMOS.12 paket programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇEDDÖ)

Morin ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilen Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeğinin CABA-Youth ve CABA-Informant olmak üzere iki versiyonu bulunmaktadır. Her iki versiyonun maddeleri ve yapısal özellikleri aynıdır. Morin ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada CABA-Informant puanları, CABA-Youth puanlarını yordamaktadır. CABA-Youth (CABA-Y) 8 yaş ve üzeri bireyler tarafından doldurulur. CABA-Informant, ebeveyn veya okul psikolojik danışmanı gibi bireyin davranışlarını bilen bir kişi tarafından doldurulur. CABA-Informant, bireylerin problem davranışlarının değerlendirilmesine olanak tanıyarak ölçeğe dahil edilme yaş aralığını genişletmektedir. Bu nedenlerden dolayı mevcut çalışmada CABA-Informant veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Ölçek dört aralıklı (0=sorunu yok, 1=orta derecede sorunu var, 2=sorunu var, 3=büyük sorunu var) likert tipi ölçek ile değerlendirilen 32 maddeden oluşmaktadır. Çocuk ve ergenlerde problem davranışları tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır. Dışsallaştırma davranışları (externalizing behaviors), içselleştirme davranışları (internalizing behaviors) ve risk davranışı (risk behavior) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek sonucunda elde edilen yüksek puanlar, yüksek problem davranışa işaret etmektedir.

Dışsallaştırma davranışları (externalizing behaviors) alt boyutu 14 madde içermektedir. Maddeler genel olarak çocuk ve ergenin görünür problem davranışlarını ölçmektedir (örn., "Düşünmeden hareket etme, dürtüsellik"). Alt boyut, çocuk ve ergenin çevresindeki insanlara karşı tutumuna (örn., "Diğer çocuklarla geçinme") ve diğerlerine zarar verme durumuna (örn., "Zorbalık yapma ya da diğer çocukları tehdit etme") yönelik maddeler içermektedir.

İçselleştirme davranışları (internalizing behaviors) alt boyutu 13 madde içermektedir. Maddeler genel olarak çocuk ve ergenin dışarıdan görünmeyen, kendi içinde yaşadığı problemleri ölçmektedir (örn., "Yalnız hissetme"). Alt boyut çocuğun ve ergenin fiziksel sorunlarına (örn., "Uyku sorunları"), duygusal durumuna (örn., "Mutsuz ya da üzgün hissetme"), gerçekdışı duyum ve algısına (örn., "Olmayan şeyleri görme veya duyma"), kendine zarar verme eğilimine (örn., "Ölüm hakkında düşünme ya da konuşma") yönelik maddeler içermektedir.

Ölçekte yer alan iki madde (S5 ve S7) hem içselleştirme hem de dışsallaştırma alt boyutlarında yer almaktadır. Söz konusu maddelere analizlerde yer verilmemiştir. Risk davranışı (risk behavior) alt boyutu üç madde içermektedir. Alt boyut, çocuk ve ergenin alkol ve madde kullanım durumunu ve olası bağımlılık düzeyini tespit etmektedir.

Demografik Ölçümler: Gizlilik ilkesi gereğince psikolojik danışmanlara sadece öğrencilerin cinsiyetine ait soru sorulmuştur.

BULGULAR

Kapsam Geçerliliği

ÇEDDÖ'nün kapsam geçerliliği yapılırken maddelerin uzmanlardan tarafından incelenmesi ile uygun ve anlaşılabilir olduğu görülmüştür. Ayrıca 10 psikolojik danışmana uygulanan pilot uygulama ile anlaşılabilirliği tekrar kontrol edilerek düzeltmeye gerek olup olmadığına dair geri bildirim alınmış ve sonuç olarak ifadelerde değişiklik yapılmasına gerek duyulmamıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Tablo 1.

ÇEDDÖ'ye İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonuçları

Madde	Faktör Yükü	**Öz Değer**	Faktörler ve Açıklanan Varyans
S24	.864	6.709	Dışsallaştırma Davranışları %26.83
S20	.827		
S22	.823		
S19	.811		
S12	.791		
S25	.748		
S10	.721		
S18	.711		
S6	.677		
S16	.570		
S21	.554		
S2	.404		
S17	.805	4.349	**İçselleştirme Davranışları** %17.40
S15	.739		
S8	.687		
S23	.681		
S32	.642		
S4	.638		
S13	.623		
S9	.563		
S31	.518		
S3	.509		
S14	.502		
S28	.750	1.863	Risk Davranışı %7.45
S29	.594		
Toplam varyans:% 51.685; KMO: .812; x^2 :3926.171, s.d:300, p<.001			

ÇEDDÖ'de yer alan sorulara ait verilere uygulanan AFA analizinde özdeğeri 1.00'in üzerinde olan faktörler ve bu faktörlere ait maddelerin değer olarak 0.40'ın üstünde olup (faktör yük değerinin 0.45 ya da daha yüksek olması gerektiği bununla birlikte bu değerin 0.30'a kadar inebileceği dikkate alınarak (Büyüköztürk, 2012) bir maddenin birden çok alt faktöre yüklediği faktör yükler arasındaki fark 0.1 üstünde olan maddeler analize dahil edilmiştir. Bu analizde ortak varyans yükü 0.30'un altında ifadeler olan (S27 ve S30) analizden çıkartılmıştır. Sonrasında bir maddenin birden çok alt faktöre yüklediği faktör yükleri arasındaki fark 0.1 altında olan maddeler (S1, S11 ve S26) analiz dışı bırakılmıştır. Geriye kalan 25 madde 3 boyut altında toplanmış ve toplam varyansın % 51,685'ini açıklamıştır. Konu ile ilgili yapılan önceki çalışmalar dikkate alındığında, ÇEDDÖ alt boyutları "Dışsallaştırma Davranışları", "İçselleştirme Davranışları", "Risk Davranışları" olarak adlandırılmıştır.

ÇEDDÖ'deki sorulara verilen yanıtlar sonucunda ulaşılan verilere uygulanan temel bileşenler analizine göre, örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu (KMO = 0.812) ve Barlett Sphericity testinin de anlamlı olduğu (X2=3926.171; p<0.001) anlaşılmıştır (Bollen ve Long, 1993). Bu sonuçlar doğrultusunda Çocuk ve Ergen Davranış Ölçeğine uygulanan AFA'nın sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Güvenirlilik Analizi

Çalışmanın bu noktasında; ÇEDDÖ'ye verilen cevaplara göre güvenirlik analizi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir. Güvenilirlikle ilgili katsayının değerlendirme ölçütleri aşağıda yer almaktadır;

"0.00 < α< 0.40 aralığında ise güvenilir değil"

"0.40 < α< 0.60 aralığında ise düşük güvenilirlikte."

"0.60 < α< 0.80 aralığında ise oldukça güvenilir."

"0.80 < α< 1.00 aralığında ise yüksek derecede güvenilir" (Özdamar, 1999).

Tablo 2.
Güvenilirlik Analizi Bulguları

Ölçek	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği	.826	25

Tablo 2'de sunulan iç tutarlılık analizi sonuçları incelendiğinde ÇEDDÖ'nün Cronbach's Alpha katsayısının 0.826 olduğu görülmektedir. Bu değer; ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve analizde kullanılmasında bir engelin olmadığını göstermektedir (Özdamar, 1999).

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

DFA, açımlayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen faktörler arasında yeterli ilişki bulunup bulunmadığını, değişkenlerin hangi faktörlerle bağlantılı olduğunu, faktörlerin birbirinden bağımsız olup olmadığını ve modelin açıklayıcılığı açısından faktörlerin yeterliliğini test etmektedir (Özdamar, 1999). Kullanılan ölçek yapıları yapılan analizler ile geçerliliği ve güvenirliği kanıtlanmış ve sonrasında DFA ile sınanmıştır. Büyüköztürk ve arkadaşları (2004) tarafından kabul edilen uyum indeksleri sınır değerleri araştırmada temel alınmıştır.

Tablo 3.

ÇEDDÖ'nün Uyum İndeksleri

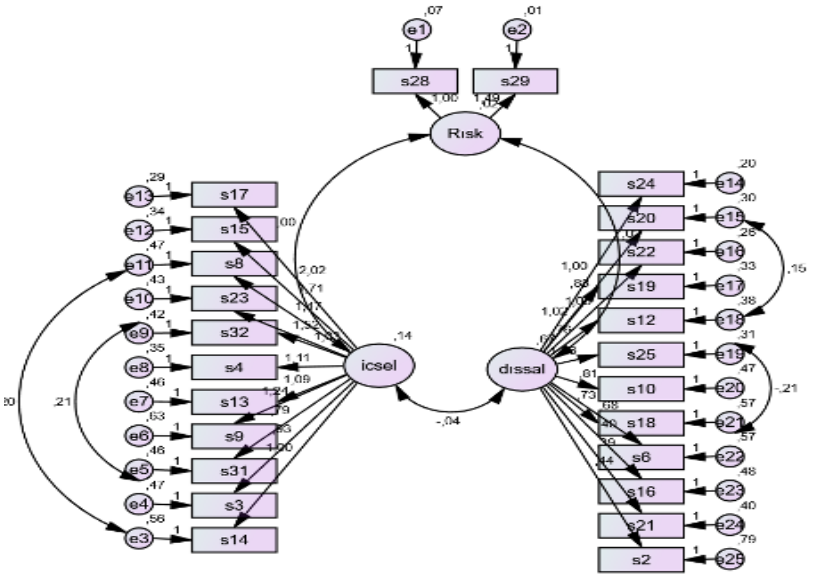
Uyum İndeksi	İlişkisiz Model	Tek Faktörlü Model	Sınır Değerler
χ^2/df	5.324	3.242	≤ 5
GFI	.947	.978	≥ 0.80
CFI	.937	.984	≥ 0.90
NFI	.922	.972	≥ 0.90
RMSEA	.105	.077	≤ 0.05

Not. GFI = Goodness of Fit Index (Uyum İyiliği İndeksi); CFI = Comparative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi); NFI = Normed Fit Index (Normlaştırılmış Uyum İndeksi); RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü).

İlişkisiz modele uygulanan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde elde edilen uyum indeks değerleri GFI=0.947, CFI=0.937, NFI=0.922, RMSEA=0.105'dir. Tablo 3'te belirtilen uyum indeksleri sınır değerlerine göre iyi uyum indeks değerlerine sahip olmadığı belirlenmiştir. Modifikasyon indeks değerleri incelendiğinde 3'üncü madde ile 11'inci madde, 5'inci madde ile 9'uncu madde, 19'uncu madde ile 21'inci madde, 15'inci madde ile 18'inci madde arasındaki hata kovaryans değerleri arasındaki ilişkinin dikkate alınmasının gerekli olduğuna karar verilmiştir. Bu sonuca göre madde çiftlerinin aynı gizil değişken altında yer alıp anlamca birbirine yakın olduğu değerlendirilmiştir (Büyüköztürk ve ark., 2004). Söz konusu maddeler arasındaki hatalar kovaryanslarla ilişkilendirildikten sonra oluşturulan model DFA ile sınanmıştır.

Şekil 1.

ÇEDDÖ'ye Uygulanan Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Path Diyagramı

Şekil 1'de oluşturulan üç faktörlü modele uygulanan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde elde edilen uyum indeks değerleri $x^2/sd=3.242$, GFI=0.978, CFI=0.984, NFI=0.972, RMSEA=0.077'dir. Analiz sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri incelendiğinde x^2/sd oranının (3.242) 5'in altında olması nedeniyle kabul edilebilir düzeyde olduğu; GFI (0.978), CFI (0.984) ve NFI (0.972) değerlerinin 0.95 eşik değerinin üzerinde olması sebebiyle mükemmel uyuma işaret ettiği görülmektedir (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2023). Ayrıca RMSEA değerinin (0.077) 0.05 ile 0.08 aralığında yer alması, modelin kabul edilebilir bir uyum sergilediğini doğrulamaktadır (Bollen ve Long, 1993). Sonuç olarak doğrulayıcı faktör analizi sonrasında uyum iyiliği değerlerine bakıldığında, üç faktörlü yapıdan ve 6 maddeden oluşan ölçüm modeli için gözlenen değişkenlerin, örtük değişkenleri yeterli düzeyde temsil ettiği görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın amacı The Child and Adolescent Behavior Assessment Scale (Çocuk ve Ergen Davranış Değerlendirme Ölçeği, ÇEDDÖ) Türkçeye uyarlamak ve psikometrik değerlendirmesini yapmaktır. Böylece Türkiye'de çalışan okul psikolojik danışmanları, çocuk ve ergen problem davranışlarını değerlendirmede kapsamlı ve pratik bir ölçek kullanabileceklerdir.

Ölçeğin geçerliliği uzman görüşleri ve pilot uygulama ile incelenmiş ve geribildirimler neticesinde kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Açımlayıcı Faktör Analizi kapsamında madde toplam puan korelasyon katsayısının 0.30 ve 0.45 arası olması iyi bir değer olarak görülmektedir (Büyüköztürk, 2012). Bu analizde ortak varyans yükü 0.30'un altında ifadeler olan analizden çıkartılmıştır. Sonrasında bir maddenin birden çok alt faktöre yüklediği faktör yükleri arasındaki fark 0.1 altında olan maddeler analiz dışı bırakılmıştır. Ölçeğin faktör yapısının daha tutarlı, ayırt edici ve güvenilir olmasını sağlamak için bu maddeler çıkarılmıştır (DeVellis ve Thorpe, 2021). Hem içselleştirme hem de dışsallaştırma alt boyutlarında yer alan iki madde ise başlangıçta analize dahil edilmemiştir. Bu durum, yapı geçerliğini güçlendirmek adına önerilen bir uygulamadır (DeVellis ve Thorpe, 2021). Geriye kalan 25 madde 3 boyut altında toplanmış ve toplam varyansın %51'ini açıklamıştır.

Ölçek uyarlama çalışmalarında güvenilirliğin hesaplanmasında kullanılan Cronbach's alfa iç tutarlılık katsayısının .00 – .40 arasında olması ölçeğin güvenilir değil, .40 – .60 arasında olması düşük düzeyde güvenilir, .60 – .80 arasında olması oldukça güvenilir, .80 – 1.00 arasında olması ise yüksek derecede güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2012). Ölçeğin bütününde Cronbach's alfa güvenirlik katsayısının .826 olduğu ve yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir (DeVellis ve Thorpe, 2021).

Doğrulayıcı faktör analizi uygulanırken kikare uyum testi, GFI, CFI, RMR, AGFI, NFI ve RMSEA uyum indeksleri esas alınmıştır. Uyum iyiliği testlerine ilişkin değerler kikare uyum testinin 3'ün altında olması mükemmel uyumu, 5'in altında olması orta düzey uyumu göstermektedir (Kline, 2023). GFI, CFI, RMR, AGFI, NFI için >.90 ve RMSEA ve RMR için <.08 değerleri ölçüt alınarak işlem gerçekleşmiştir (Bentler ve Bonett, 1980; Büyüköztürk, 2012). Üç faktörlü modele uygulanan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde elde edilen uyum indeks değerleri $x^2/sd=3.242$, GFI=0.978, CFI=0.984, NFI=0.972, RMSEA=0.077'dir. Araştırma sonuçları, Türkçeye uyarlanmış bu

formun, çocuk ve ergenlerin davranışlarının değerlendirilmesinde geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Mevcut çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çocuk ve ergenlerin psikolojik danışmanlar tarafından gözlem temelli olarak seçilmesi nedeniyle elde edilen veriler, tüm popülasyonu temsil etmemekte olup, bu durum örnekleme yanlılığı riskini artırmaktadır. Ayrıca, ölçeğin yalnızca psikolojik danışmanların gözlemlerine dayandırılması da önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir.

Bu sınırlılıkların aşılması ve ölçeğin geçerlik düzeyinin daha kapsamlı biçimde incelenebilmesi için, gelecek çalışmalarda hem problem davranış sergileyen hem de herhangi bir sorun tanımlanmayan çocuk ve ergenlerin örnekleme dahil edilmesi önerilmektedir. Ölçüt geçerliliğinin incelenmesi de ileride ele alınabilecek önemli bir araştırma yönüdür. Son olarak, orijinal ölçeğin her iki versiyonu olan CABA-Informant ve CABA-Youth'un birlikte uygulanması, psikolojik danışman gözlemleri ile çocuk ve ergen verileri arasındaki uyumun analiz edilmesine ve ölçeğin kapsamlı geçerlik değerlendirmelerine katkı sağlayacaktır.

Veri Kullanılabilirliği Beyanı: Bu çalışma sırasında analiz edilen veriler, talep üzerine yazarlardan temin edilebilir.

Dil ve Yazım Denetimi için Yapay Zekâ Kullanımı: Bu çalışmada yalnızca dil ve yazım denetimi amacıyla yapay zeka araçları kullanılmış; analiz, veri üretimi, sonuç çıkarımı veya bilimsel yorumlar için hiçbir yapay zeka aracından yararlanılmamıştır. Yapay zekâ kullanımı %20'yi aşmamıştır. Yukarıdaki sınırlamalar dışında bir yapay zeka desteği kullanılmadığını kabul ve taahhüt ederiz.

Etik Beyan: Bu araştırma, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 24.10.2023 tarihli ve 10-10 sayılı karar ile etik kurul izni kapsamında yürütülmüştür.

Kaynakça

Achenbach, T. M. (1991). *Integrative guide for the 1991 CBCL/4-8, YSR, and TRF profiles*. University of Vermont, Department of Psychiatry.

Achenbach, T. M., Edelbrock, C., & Howell, C. T. (1987). Empirically based assessment of the behavioral/emotional problems of 2 – and 3-year-old children. *Journal of Abnormal Child Psychology, 15*(4), 629–650. https://doi.org/10.1007/BF00917246

Akgün, E. (2010). The evaluation of school guidance services from the perspective of preschool teachers. *Elementary Education Online, 9*(2).

American Psychological Association. (2022). Externalizing-internalizing. *APA Dictionary of Psychology.* https://dictionary.apa.org/externalizing-internalizing

Ary, D. V., Duncan, T. E., Duncan, S. C., & Hops, H. (1999). Adolescent problem behavior: The influence of parents and peers. *Behaviour Research and Therapy, 37*(3), 217–230. https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00133-8

Bentler, P. M., & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin, 88*(3), 588–606. https://doi.org/10.1037/0033-2909.88.3.588

Bollen, K. A., & Long, J. S. (Eds.). (1993). *Testing structural equation models* (Vol. 154). Sage.

Bryan, J., Day-Vines, N. L., Griffin, D., & Moore-Thomas, C. (2012). The disproportionality dilemma: Patterns of teacher referrals to school counselors for disruptive behavior. *Journal of Counseling & Development, 90*(2), 177–190. https://doi.org/10.1111/j.1556-6676.2012.00023.x

Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Özkahveci, Ö., & Demirel, F. (2004). Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 4*(2), 207–239.

Campbell, S. B. (1995). Behavior problems in preschool children: A review of recent research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 36*(1), 113–149. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1995.tb01657.x

Clarizo, H. F. (1997). Conduct disorder: Developmental considerations. *Psychology in the Schools, 34*(3), 253–265. https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6807(199707)34:3<253::AID-PITS8>3.0.CO;2-P

Çelik Örücü, M., Bugay, A., Tuna, M. E., Çok, F., & Aşkar, P. (2015). Davranış problemleri ölçeğinin lise öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi, 16*(5).

DeVellis, R. F., & Thorpe, C. T. (2021). *Scale development: Theory and applications* (5th ed.). Sage.

Donovan, J. E., & Jessor, R. (1985). Structure of problem behavior in adolescence and young adulthood. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53*(6), 890–904. https://doi.org/10.1037/0022-006X.53.6.890

Dunlap, G., Strain, P. S., Fox, L., Carta, J. J., Conroy, M., Smith, B. J., Kern, L., Hemmeter, M. L., Timm, M. A., Mccart, A., Sailor, W., Markey, U., Markey, D. J., Lardieri, S., & Sowell, C. (2006). Prevention and intervention with young children's challenging behavior: Perspectives regarding current knowledge. *Behavioral Disorders, 32*(1), 29–45. https://doi.org/10.1177/019.874.290603200103

Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Fazlıoğlu, Y., Okyay, L., & Ilgaz, G. (2011). Okulöncesi ve anaokulu davranış ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(1), 242–254.

Gençtanırım-Kuru, D. (2010). *Ergenlerde riskli davranışların yordanması* [Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi].

Hofstra, M. B., Van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2002). Pathways of self-reported problem behaviors from adolescence into adulthood. *American Journal of Psychiatry, 159*(3), 401–407. https://doi.org/10.1176/appi.ajp.159.3.401

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, *6*(1), 1–55. https://doi.org/10.1080/107.055.19909540118

Jessor, R. (1987). Problem-behavior theory, psychosocial development, and adolescent problem drinking. *Addiction, 82*(4), 331–342. https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1987.tb01490.x

Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health, 12*(8), 597–605. https://doi.org/10.1016/1054-139X(91)90007-K

Jessor, R., Donovan, J. E., & Costa, F. M. (1991). *Beyond adolescence: Problem behavior and young adult development*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO978.051.1527647

Jessor, R., Van Den Bos, J., Vanderryn, J., Costa, F. M., & Turbin, M. S. (1995). Protective factors in adolescent problem behavior: Moderator effects and developmental change. *Developmental Psychology, 31*(6), 923–933. https://doi.org/10.1037/0012-1649.31.6.923

Kaner, S., & Çiçekçi, A. U. (2000). Gözden geçirilmiş davranış problemleri kontrol listesinin Türkçeye uyarlanması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2*(04). https://doi.org/10.1501/Ozlegt_000.000.0048

Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: Geçerlilik/güvenilirlik çalışması* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford Press.

Liu, J. (2004). Childhood externalizing behavior: Theory and implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 17*(3), 93–103. https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2004.tb00003.x

Liu, J., Chen, X., & Lewis, G. (2011). Childhood internalizing behaviour: Analysis and implications. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 18*(10), 884–894. https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2011.01743.x

Loeber, R. (1990). Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency. *Clinical Psychology Review, 10*(1), 1–41. https://doi.org/10.1016/0272-7358(90)90105-J

McGue, M., & Iacono, W. G. (2005). The association of early adolescent problem behavior with adult psychopathology. *American Journal of Psychiatry, 162*(6), 1118–1124. https://doi.org/10.1176/appi.ajp.162.6.1118

Morin, A. L., Miller, S. J., Smith, J. R., & Johnson, K. E. (2017). Reliability and validity of the child and adolescent behavior assessment (CABA). *Child Psychiatry & Human Development, 48*(2), 200–213. https://doi.org/10.1007/s10578.016.0632-9

Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., Badger, S., Barry, C. M., Carroll, J. S., & Madsen, S. D. (2008). Associations between shyness and internalizing behaviors, externalizing behaviors, and relationships during emerging adulthood. *Journal of Youth and Adolescence, 37*(5), 605–615. https://doi.org/10.1007/s10964.007.9203-5

Özdamar, K. (1999). *Paket program ile istatistiksel veri analizi*. Kaan Kitabevi.

Powell, D., Fixsen, D., Dunlap, G., Smith, B., & Fox, L. (2007). A synthesis of knowledge relevant to pathways of service delivery for young children with or at risk of challenging behavior. *Journal of Early Intervention, 29*(2), 81–106. https://doi.org/10.1177/105.381.510702900201

Sadık, Ö. G. F. (2000). İlköğretim I. aşama sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(10).

Siyez, D. M., & Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(1), 145–171.

White, R., & Renk, K. (2012). Externalizing behavior problems during adolescence: An ecological perspective. *Journal of Child and Family Studies, 21*(1), 158–171. https://doi.org/10.1007/s10826.011.9459-y

Wilson, D. (2021). *The bidirectional relationship between academic competence and problem behavior at school entry* [Doktora tezi, University of Oregon].

Adaptation of Child and Adolescent Behavior Assessment Scale into Turkish: Validity and Reliability Study

Neslihan AYDIN[*]
Halil EKŞİ[**]

Introduction

Problem behaviours are defined as actions that harm both the individual and their environment. These behaviours are generally examined under two categories: externalising and internalising. Externalising behaviours refer to actions directed towards the outside world. Aggression, destructive behaviours, frequent alcohol use, criminal behaviour, hyperactivity, theft, lying, antisocial behaviour, hostility and violence fall into this group. Internalising behaviours, on the other hand, relate to the individual's internal processes. Fear, anxiety, depressed mood, social withdrawal, low self-esteem, somatic complaints, depression, and suicidal tendencies are evaluated in this group. Various studies have shown that problem behaviours observed in childhood and adolescence continue into adulthood and negatively affect the individual's academic, social, and emotional functioning. Therefore, early detection of problem behaviours and the implementation of preventive measures are of critical importance. The effectiveness of preventive measures depends on addressing problem behaviours through a comprehensive assessment process. Adapting a reliable and valid scale suitable for different age groups and school environments is of great importance for the effective assessment of problem behaviours, their early detection, and the development of appropriate intervention plans. The aim of this study is to adapt the Child and Adolescent Behaviour Assessment Scale (CABA) into Turkish and to conduct validity and reliability analyses. Thus, school psychological counsellors working in Turkey will be able to use a comprehensive and practical scale with established validity and reliability in assessing problem behaviours in children and adolescents.

* PhD Student, Marmara University, Guidance and Psychological Counseling, ydneslihan@gmail.com, ORCID: 0009-0001-6313-4052.

** Professor, Marmara University, Guidance and Psychological Counseling, halileksi@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7520-4559.

Methodology

To adapt the CABA to Turkish, the developers of the scale were first contacted via email. The necessary permissions were obtained and the original form was accessed. Each item was translated into Turkish and a Turkish form was created. The scale was administered to 10 psychological counsellors for a pilot application and feedback was obtained on the comprehensibility of the items. The final version of the form was produced based on the feedback. The participants in the study consisted of 45 school psychological counsellors working in primary, middle and high schools in Istanbul during the 2023-2024 academic year, with 8-10 years of professional experience. The psychological counsellors were informed about the purpose of the research. By evaluating the student profile at their schools and completing the same online form based on their observations, data was obtained on behalf of a total of 280 students, comprising 132 girls and 148 boys aged between 10 and 17. Each counsellor completed the form once for each student, on average for 4-6 students. Cronbach's alpha internal consistency coefficient was used to test the reliability of the CABA, while Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) were used for item analysis.

Findings

During the validity assessment of the CABA, the items were reviewed by experts and found to be appropriate and understandable. Furthermore, the pilot application conducted with 10 psychological counsellors allowed for the comprehensibility to be re-evaluated, feedback was obtained regarding the need for corrections, and ultimately, no changes to the statements were deemed necessary. In the AFA analysis applied to the data from the questions in the CABA, statements with a common variance load below 0.30 were excluded from the analysis. Subsequently, items with factor loadings below 0.1 for more than one sub-factor were excluded from the analysis. The remaining 25 items were grouped under three dimensions and explained 51% of the total variance. Considering previous studies on the subject, the sub-dimensions of the CABA were named 'Externalisation Behaviours', 'Internalisation Behaviours' and 'Risk Behaviours'. The Cronbach's Alpha coefficient of the CABA was found to be 0.826. This value indicates that the scale is highly reliable and that there is no obstacle to its use in the analysis. When examining the goodness-of-fit values after applying confirmatory factor analysis to the three-factor model, it is seen that the observed variables for the measurement model consisting of three factors and six items adequately represent the latent variables.

Discussions, Conclusions, and Recommendations

The aim of this study was to adapt the Child and Adolescent Behaviour Assessment Scale (CABA) into Turkish and to conduct its psychometric evaluation. The validity of the scale was examined through expert opinions and a pilot application, and content validity was established based on the feedback received. Within the scope of Exploratory Factor Analysis, an item-total score correlation coefficient between 0.30 and 0.45 is considered a good value. In this analysis, items with a common variance load below 0.30 were excluded from the analysis. Subsequently,

items with a factor load difference below 0.1 for a single item loaded on multiple sub-factors were excluded from the analysis. These items were excluded to ensure that the factor structure of the scale was more consistent, discriminative, and reliable. Two items included in both the internalisation and externalisation sub-dimensions were not included in the analysis initially. This is a recommended practice to strengthen construct validity. The remaining 25 items were grouped under three dimensions and explained 51% of the total variance. The Cronbach's alpha reliability coefficient for the entire scale was .826, indicating a high degree of reliability. The fit index values obtained as a result of the confirmatory factor analysis applied to the three-factor model were found to be acceptable. The research findings indicate that this form, adapted into Turkish, can be used as a valid and reliable tool for assessing the behaviour of children and adolescents. The current study has some limitations. As children and adolescents were selected by psychological counsellors based on observation, the data obtained do not represent the entire population, which increases the risk of sampling bias. Furthermore, the fact that the scale is based solely on the observations of psychological counsellors is also considered a significant limitation.